

فقه، فلسفه و کلام اسلامی جلوه‌های اندیشه سیاسی اسلام

اندیشه سیاسی و سیاست از دعاوی مطروحه اندیشمندان مسلمان در طول تاریخ بوده است. تعریف منقح و دقیقی از این موضوع نزد اندیشمندان مسلمان وجود ندارد و هر کس از ظن خود به تعریف آن پرداخته است.

خبرگزاری مهر- اندیشه سیاسی و سیاست از دعاوی مطروحه اندیشمندان مسلمان در طول تاریخ بوده است. تعریف منقح و دقیقی از این موضوع نزد اندیشمندان مسلمان وجود ندارد و هر کس از ظن خود به تعریف آن پرداخته است.

اندیشه سیاسی، بحث نظری است چون حاصل تلاش ذهنی و عقلی انسان‌های صاحب عقل در طول تاریخ است. از این حیث ریشه اصلی آن به خود انسان‌ها بر می‌گردد ولی از آنجایی که انسان‌ها در فرهنگ‌های گوناگون قرار می‌گیرند و با جهان بینی‌های متعددی به سیاست و زندگانی سیاسی نگاه می‌کنند منشأ و سرچشمه اندیشه‌هایشان متفاوت می‌شود.

حال برخی وقت‌ها اندیشه‌های سیاسی صرفاً از تلاش عقلی برهانی و استدلالی نشأت می‌گیرد یعنی حاصل تعلقات، تأملات و تفکرات فیلسوف یا اندیشمند یا دست‌آورد فلسفه ورزی اوست که در واقع با توجه به نگاهی که به فرهنگ، جهان بینی و جامعه خودش دارد سعی می‌کند یک تصویر کلی و نمادین را در مورد مسائل سیاسی ارائه دهد که در نتیجه فلسفه سیاسی به وجود می‌آید.

گاهی مبنا و اساس اندیشه‌ها را آموزه‌های مذهبی و اعتقادات دینی، یا احکام و مقررات دینی، مثل آیاتی که از طریق وحی نازل شده است، احادیث و روایات معتبر تشکیل می‌دهد که آن هم به نوعی منتسب به وحی است که در این صورت با "کلام سیاسی" سروکار داریم.

"کلام سیاسی" در واقع نوعی اندیشه سیاسی است که به بررسی، بیان و دفاع از آموزه‌های سیاسی دینی و مذهبی یا مبتنی بر وحی می‌پردازد. در همه ادیان از جمله در اسلام، یهودیت، مسیحیت، آیین زرتشت و غیره هم این نوع از اندیشه سیاسی وجود دارد.

گاهی نیز اندیشه سیاسی که گفته می‌شود بیانگر نوع نگاهی است که به کنش انسان‌ها مربوط می‌شود بدین معنا که ما برای انسان درون جامعه و نظام سیاسی چه وظایفی می‌توانیم قائل شویم.

چه باید بکنیم و چه نباید بکنیم. اینجاست که ایدئولوژی سیاسی مطرح می‌شود یا اگر در چارچوب دینی به بیان باید‌ها و نبایدهای سیاسی بپردازیم به معنایی فقه سیاسی مطرح می‌شود که در واقع به بررسی مقرراتی می‌پردازد که در آنها باید و نبایدهایی مطرح می‌شود که حاکم بر زندگی سیاسی افراد است و جهت‌گیری افراد را درون جامعه و سیاست مشخص می‌کند؛ از این رو ایدئولوژی سیاسی به باید‌ها و نبایدهای سیاسی می‌پردازد و فقه سیاسی هم همین‌طور.

باید توجه داشت که ارکان سه‌گانه دین اسلام یعنی اعتقادات و اخلاقیات و احکام به عنوان مسلمات و یقینیات، به مثابه نقطه اطمینان‌بخش و سکویی مطمئن برای جستاری نظری در اندیشه سیاسی اسلامی قرار گرفته است.

از این رو در اندیشه سیاسی اسلامی نیز اعتقاد سیاسی، اخلاق سیاسی و فقه سیاسی از ارکان تلقی شده است.

به عبارت دیگر اگر دانش سیاسی در اسلام را مجموعه‌ای از آگاهی‌ها و باورهای ذهنی مسلمانان در عرصه حیات سیاسی بدانیم، اندیشه سیاسی مجموعه‌ای از باورهای (فلسفی و غیرفلسفی) است که به طور مستقیم به اداره امور جامعه مرتبط است و جلوه‌های آن در قالب "فلسفه سیاسی"، "فقه سیاسی" و "کلام سیاسی" سامان یافته است.